Työ ja turva -osasto; Työehdot-osasto/
ML/AM/ea

11.10.2021

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

HE 146/2021 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Työllisyyden edistämisen näkökulmasta valtion vuoden 2022 talousarvioehdotus sisältää monia positiivisia elementtejä. Useat niistä liittyvät jo sovittujen uudistusten toteuttamiseen, mutta jossain tapauksissa erityisesti EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman kautta kohdistetut lisäresurssit tuovat niihin positiivisen lisämausteen.

Budjettineuvotteluissa uusina työllisyystoimina päätettiin lähinnä työperäisen maahanmuuton vauhdittamisesta. Työvoimapolitiikka on työllisyyskehityksen ja hallituksen kunnianhimoisten työllisyystavoitteiden kannalta tärkeässä roolissa, joten rahoituksen riittävyyden varmistaminen on tärkeää myös EU:n elvytysrahojen loppuessa. Vääjäämätön siirtyminen kohti vähähiilistä työelämää on tehtävä työntekijöille oikeudenmukaisella tavalla.

Työperäinen maahanmuutto ja kotoutuminen

Ulkomailta saapuneiden kotoutumiseen ja työllistymisen edistämiseen on syytä panostaa jatkossakin turvapaikanhakijamäärien vähenemisestä huolimatta. Myös työperäistä maahanmuuttoa on syytä edistää tarkoituksenmukaisilla keinoilla.

Työvoiman maahanmuuton edistämiseksi talousarviossa ehdotetaan TE-toimistojen ja Business Finlandin toimintamenoihin sekä digitalisaation kehittämiseen yhteensä 2,7 miljoonan euron lisämäärärahaa Work in Finland -tukirakenteen perustamiseksi tukemaan osaavan työvoiman maahanmuuttoa. Painopisteenä työperäisessä maahanmuutossa ovat hallitusohjelmassa mainitut työvoimapulasta kärsivät alat sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan kärki- ja kasvualojen kannalta olennaiset erityisosaajat, opiskelijat ja tutkijat. Hallitus edistää myös yrittäjien ja sijoittajien maahanmuuttoa.

SAK pitää tärkeänä, että toimenpiteitä pyritään kehittämään yhteistyössä työmarkkinatoimijoiden kanssa. Tällä tavalla tuki pystytään kohdistamaan alakohtaisiin tarpeisiin ja erityisesti työvoimapulasta kärsiville aloille.

Hallitus luo vuoden 2022 aikana kahden viikon pikakaistan työperäisen maahanmuuton edistämiseksi. Erityisasiantuntijan ja kasvuyrittäjän sekä heidän perheenjäsenensä sähköiselle oleskelulupahakemukselle luvataan päätös 14 vuorokauden sisällä hakemuksen lähettämisestä.

Maahanmuuttovirastolle osoitetaan tähän tarkoituksen miljoonan euron lisäys vuodelle 2022. Lisäksi vahvistetaan määräaikaisesti maahanmuuttoprosessin henkilöstöresursseja ulkoasiainhallinnossa 1,6 miljoonalla eurolla vuonna 2022.

Työ ja turva -osasto; Työehdot-osasto/
ML/AM/ea

11.10.2021

Lupaprosessien nopeuttaminen ja digitalisaation kehittäminen ovat sujuvan työperäisen maahanmuuton edistämisen kannalta tärkeitä toimenpiteitä. SAK kuitenkin huomauttaa, että Maahanmuuttovirastolle on vuonna 2021 lisätty merkittävästi resursseja lupaprosessien nopeuttamiseen, mutta siitä huolimatta lupaprosessit ovat venyneet. Maahanmuuttoviraston onkin tehostettava toimintatapoja esim. palvelumuotoilun avulla sekä uudistettava tietojärjestelmä ja kehittää henkilöstöpolitiikkaa.

Hallitus laajentaa D-viisumin tällä hallituskaudella tutkijoihin ja opiskelijoihin sekä heidän perheenjäseniinsä eri vaihtoehtojen arvioinnin jälkeen. D-viisumin käyttöönotto ei nopeuta maahantuloprosessia merkittävästi, koska kahden viikon pikakaista työperäisen maahanmuuton edistämiseksi on joka tapauksessa tulossa. Sen sijaan D-viisumi kuormittaisi entuudestaan lupapalvelujen ruuhkia ja nostaisi kustannuksia. Lainsäädännön arviointineuvosto on myös ollut kriittinen, koska D-viisumin käyttöönoton riskit ovat huonosti käsitelty.

Työvoimapolitiikka ja jatkuvan oppimisen kehittäminen

Työllisyyden edistämiseen käytetään merkittävästi hyödyksi EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoitusta.

Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin työllisyysvaikutukset on arvioitu melko suuriksi. Kunnianhimoisten tavoitteiden saavuttamiseksi suunniteltu TE-toimistojen resurssien kasvattaminen vain 70 miljoonalla eurolla on herättänyt huolta resurssien riittävyydestä. TE-toimistoille asetettavia uusia työtehtäviä on paljon sekä rekrytointitarpeet suuret. Huoli resursseista on hieman hälventynyt, kun rahoituksen lisäys EU:n elpymissuunnitelman tuella kasvoi suhteessa VM:n budjettiesitykseen.

SAK on suhtautunut positiivisesti kaikkein vaikeimmin työllistyvien osatyökykyisten työllistymistä tukevan Työkanava Oy:n perustamiseen. Vaikka eritystehtäväyhtiön kohderyhmän volyymi on melko pieni, sen sosiaalipoliittiset tavoitteet ovat hyvin kannatettavia. Yhtiölle on alkuvaiheessa mahdollistettava resurssit toiminnan lanseeraamiseen ja strategian muodostamiseen. Myös tässä tapauksessa EU:n elpymissuunnitelman käyttö tavoitteiden saavuttamiseksi on erittäin perusteltua. Yhtiön lanseeraaminen on taloudellisesti kohtuullisella pohjalla, mutta oleellista on varmistaa resurssit myös pidemmällä aikavälillä, jotta selkeiden vaikuttavuusarvioiden teko on mahdollista.

Alle 30-vuotiaille tarkoitetut Ohjaamo-palvelut ovat toimiva väylä kehittää nuorten työelämään, koulutukseen ja hyvinvointiin liittyvää tietämystä. SAK kannattaa palvelun monialaisuuden vahvistamista entisestään EU:n elpymissuunnitelmaa käyttäen.

Työllisyyden edistämisen näkökulmasta talousarviossa tulisi panostaa enemmän lyhytkestoiseen ammatilliseen työvoimakoulutukseen. Tällaiset

tehokkaasti työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmiin puuttuvat koulutukset ovat jo pidempään olleet työmarkkinajärjestöjen yhteisesti esittämä toive, joka kumpuaa vahvasti käytännön työelämän tarpeista. Koronapandemian aiheuttamat työntekijöiden pidemmät työelämän ulkopuolella viettämät jaksot ovat edelleen vahvistaneet tarvetta.

Lyhytkestoinen työvoimakoulutus on omiaan tukemaan sellaisia ammatillisen perusosaamisen omaavia työntekijöitä, jotka työmarkkinoiden tarpeista johtuen kaipaavat osaamisensa painopisteen maltillista siirtoa tai joiden työelämän ulkopuolinen jakso on päässyt venymään. Tällä hetkellä heidän panoksensa uhkaa valua hukkaan.

Jatkuvan oppimisen kehittäminen on perustellusti noussut suomalaisen yhteiskunnan laajasti tunnustamaksi strategiseksi tavoitteeksi. Oleellisen tärkeää on keskittää toimenpiteitä työssäkäyvien jatkuvan oppimisen polun varmistamiseksi.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen perustamiseen 1,1 miljoonaa euroa. Lisäksi elpymis- ja palautumissuunnitelman rahoituksesta ehdotetaan kohdistettavan 29,9 milj. euroa jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän ja siihen liittyvän digitalisaatio-ohjelman kehittämiseen. Molemmat ovat tärkeitä kohteita jatkuvan oppimisen parlamentaarisen ryhmän linjausten toteuttamiseksi.

Reilu siirtymä vähähiiliseen talouteen

Talousarviossa olisi pitänyt kohdentaa infra- ja tuotantoinvestointien lisäksi varoja työntekijöille oikeudenmukaisen siirtymisen turvaamiseen. Tarvitaan toimia, jotka edistävät työllisyyttä, mahdollistavat jatkuvan oppimisen ja pääsyn täydennys- tai uudelleenkoulutukseen.

Koska Suomen hallitus ei ole toistaiseksi kohdentanut EU:n oikeudenmukaisen siirtymärahaston tai elvytyspaketin varoja näihin toimiin, on rahat etsittävä muualta.

SAK esittää, että osa päästökauppatuloista (arvio n. 450 milj. euroa vuonna 2022) kohdennetaan työntelijöille oikeudenmukaista siirtymän turvaaviin toimiin. Tämä olisi direktiivin kriteerien mukaan mahdollista jo nyt, mutta toistaiseksi Suomessa ei tätä mahdollisuutta ei ole hyödynnetty. Huutokauppatuloja pitäisi lisäksi ohjata myös YK:n ilmastorahastoihin.

Muuta

Hallituskaudella on tehty päätöksiä merkittävistä työllisyystoimista, joista iso osa vahvistaa julkista taloutta merkittävästi. Budjettineuvotteluiden yhteydessä hallitus täsmensi aiempaa sitoumustaan julkista taloutta 110 miljoonalla eurolla vahvistavista työllisyystoimistaan.

SAK pitää tärkeänä, että julkisen talouden vahvistamisessa haetaan muita keinoja kuin sosiaaliturvan leikkaukset ja työttömiin kohdistuvat kiristykset.

Työ ja turva -osasto; Työehdot-osasto/
ML/AM/ea

11.10.2021

Hallitus on jo merkittävästi lisännyt työttömien velvoitteita pohjoismaisen työvoimapalvelumallin myötä ja työttömyysturvan lisäpäivät ovat poistumassa.

Työsuojelun aluehallintoviranomaisen toimintamenot

Työsuojeluvalvonnan toimintamäärärahoja vuodelle 2022 on nostettu hieman, käytännössä taso on sama kuin 2021. Tarkastusmäärien tavoitetta on nostettu vuoden tämän vuoden tavoitteesta (21 000 tarkastusta) 22 000 tarkastukseen. SAK katsoo, että tulevaisuudessa tarkastusmäärien tulisi olla korkeampia (vrt. esim. lähes 28 732 tarkastusta vuonna 2015), kuitenkaan valvonnan laadusta tinkimättä. Työpaikkavalvontaa tekevien ja asiakaskysyntään vastaavien henkilötyövuosien määrää myös on lisätty tämän vuoden tavoitteesta kuudella htv:llä 303 htv:een. Resurssien määrä vaikuttaa tyydyttävältä.

Työsuojeluvalvonnalla on suuri merkitys moneen työelämän ilmiöön, joilla on vaikutuksia myös laajemmin yhteiskunnassa. On nähtävissä, että valvonnan tarve tulee lisääntymään. Työsuojeluvalvonta ulottuu moneen aihepiiriin, työntekijöiden terveydestä ja turvallisuudesta aina harmaan talouden torjuntaan. Valvonnalla tulee olla riittävät laadulliset ja määrälliset resurssit. Vaikka tarkastusmenetelmiä kehitetään ja monipuolistetaan, on siitä huolimatta tarkastuksia, joissa tarkastaja käy työpaikalla, tehtävä riittävästi. Työelämän vanhojen ja perinteisten haasteiden rinnalla ns. uudet negatiiviset ilmiöt vaativat tehokasta valvontaa ja riittäviä resursseja, kuten mm. henkinen kuormitus ja ulkomaisen työvoiman käyttö. Lisäksi myös luonnontuotteiden keräämisen valvontaan tulee panostaa. Valvonnan määrän, laadun ja kohdentamisen tulee olla tehokasta. Myös valvontakeinoja tulee kehittää,

Tasa-arvoa edistävät toimet

SAK pitää tärkeänä, että tasa-arvo-ohjelman, samapalkkaohjelman sekä hallitusohjelman mukaiset tasa-arvoa edistävät kirjaukset toteutetaan täysimääräisesti.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot

Koulutus- ja työvoimapoliittinen asiantuntija Mikko Laakkonen,
mikko.laakkonen@sak.fi

Työympäristö- ja tasa-arvoasioiden asiantuntija Anne Mironen,
anne.mironen@sak.fi